

Správa z medzinárodnej interdisciplinárnej konferencie na tému *Aktuálne modely výhovoriek z osobnej zodpovednosti: Slovensko a Európa (15/10/2020 ONLINE)*/ Report on the International Interdisciplinary Conference on Topic *Actual Models of Evasions out of Personal Responsibility: Slovakia and Europe (15/10/2020 ONLINE)*

KATARÍNA MÁRIA VADÍKOVÁ

Dňa 15. októbra 2020 sa v systéme Microsoft Teams Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave uskutočnila online medzinárodná interdisciplinárna celodenná konferencia na tému *Aktuálne modely výhovoriek z osobnej zodpovednosti: Slovensko a Európa*. Úsilie nielen hovoriť, ale aj prakticky interdisciplinárne premyslieť návrhy a odporúčania pre život na Slovensku a v Európe, ocenila aj prezidentka Slovenskej republiky Mgr. Zuzana Čaputová, ktorá účastníkom písomne zaslala pár láskavých povzbudivých slov: „*Téma, ktorej sa budete na konferencii venovať je veľmi podnetná a hodnotná. Cením si, že sa hodláte zaoberať otázkami, ktoré sú dôležité a významné pre kvalitu a úroveň verejného života. Vážim si, že ste sa rozhodli opustiť oblasť akademického komfortu a že budete rozoberať témy, ktorých zodpovedanie si vyžaduje samotný život.*“¹

Podujatia sa zúčastnili experti z oblasti etiky, filozofie, sociológie, psychológie, pedagogiky, histórie, politológie, sociálnej práce, teológie, žurnalistiky, cestovného ruchu, masmediálnej komunikácie, športu, hudby, vrcholového i nadnárodného manažmentu, bankovníctva, znalci práva a národného i medzinárodného hospodárstva, kulturológovia i environmentalisti. Do diskusie vstúpili nielen zúčastnení odborníci, ale i doktorandi a študenti². O pasívnu registráciu na konferenciu prejavili záujem reprezentanti rôznych odvetví, ktorí síce pasívne, ale neskôr aj písomne vyjadrili podporu a záujem o ďalšie podujatia na danú tému. Konferencia bola medzinárodná nielen čo sa týka prednášateľov, ale všetkých registrovaných účastníkov.

Zmeny v priebehu organizácie konferencie

Rok 2020 priniesol viaceré výzvy k zodpovednému zorganizovaniu podujatia s dopredu predpokladaným nielen národným, ale európskym dosahom. Organizátori preto informácii o konferencii venovali zvýšenú pozornosť.

Do vedeckej rady konferencie³ boli okrem domácich odborníkov prizvaní reprezentanti krajín V4. Keďže garantka konferencie bola zároveň koordinátorkou CEEPUS pre FFTU, dvaja z nich boli súčasne riaditeľmi sietí CEEPUS: Dr. Ljudevit Fran JEZIC, PhD. (University of Zagreb, Croatia) pre sieť CEEPUS: Network CIII-HR-1107-00-2021 *Philosophy and Interdisciplinarity* a Dr. Hab. Gregorz ADAMCZYK, PhD. (CUL, Lublin,

¹ Príhovor pani prezidentky Slovenskej republiky Mgr. Zuzany Čaputovej k účastníkom medzinárodnej interdisciplinárnej konferencie na tému *Aktuálne modely výhovoriek z osobnej zodpovednosti: Slovensko a Európa*, bol v úvodnej časti celý prečítaný a bude zverejnený v zborníku príspevkov z konferencie. Originál je vo vlastníctve hlavného organizátora a garanta podujatia: Mgr. Kataríny M. Vadíkovej, PhD., ktorá prezidentku v mene organizátorov listom oslovila s prosbou o pár láskavých slov pre účastníkov konferencie. Pri tejto príležitosti pani prezidentke zaslala Zborník abstraktov a materiálov pre potreby medzinárodnej interdisciplinárnej konferencie na tému *Aktuálne modely výhovoriek z osobnej zodpovednosti: Slovensko a Európa*. Trnava: KEaMF FFTU, 2020. 200 s. ISBN: 978-80-568-0348-6, s podrobným popisom obsahovej, tematickej a logistickej formy dizajnu konferencie, vrátane programu konferencie a zaslaných abstraktov.

² Záznam z konferencie, natočený s informovaným súhlasom účastníkov konferencie hlavným technickým poradcom konferencie Mgr. Michalom Gánovským, je k dispozícii vo vlastníctve garanta konferencie Mgr. Kataríny M. Vadíkovej, PhD. a zvažuje sa jeho technická úprava k publikovaniu.

³ Pozri: *Vedecká rada konferencie – SK a Scientific Board of the conference – EU*. In: *Zborník abstraktov a materiálov pre potreby medzinárodnej interdisciplinárnej konferencie na tému Aktuálne modely výhovoriek z osobnej zodpovednosti: Slovensko a Európa*. Trnava: KEaMF, 2020, s. 6.

Poland) pre sieť CEEPUS: Network CIII-PL-0702-00-2021 *Ethics and Politics in the European Context*. V rámci týchto sietí tak informácia o konferencii smerovala do viac ako 50-tich európskych univerzít. Samostatnou a nie menej významnou interdisciplinárnou autoritou z radu vedeckej rady konferencie, ktorú menovite spomenieme, je osobnosť doc. PhDr. Markéty Švamberg Šauerovej (Palestra, ČR), ktorá dlhodobo spolupracuje s garantkou konferencie na viacerých spoločných projektoch a ktorá interdisciplinárne zastrešila garanciu sekcie z oblasti pedagogiky, psychológie a športu.

Okrem medzinárodnej agendy boli vo viacerých vlnách pozvánky a informácie o organizačných zmenách rozposlané na všetky katedry etiky, filozofie, politológie, vybrané katedry sociálnej práce, masmediálnej komunikácie a žurnalistiky v rámci siete univerzít na Slovensku.

Prvá informácia s výzvou k registrácii abstraktov bola na stránke FFTU zverejnená od februára 2020. Pri obsahovej príprave podujatia organizátori vychádzali z dobrej praxe a skúseností z minuloročného pilotného podujatia na tému zodpovednosti na Slovensku. Vtedy publikačne pripravili nielen súbor abstraktov zaslaných do diskusie, ale k nemu začlenili aj podrobný výklad terminológie a metodológie projektu, metodiku etiky kolokvia a popísali ako navodiť gadamerovskú situáciu porozumenia v praxi kolokvia⁴. V tejto súvislosti garantka konferencie Mgr. Katarína M. Vadíková, PhD. zostavila súbor materiálov⁵, kde okrem terminológie a metodológie konferencie začlenila aj výsledky samostatného lingvisticko-filozofického terminologického výskumu v oblasti výhovoriek⁶. Vychádzala z terminologickej premisy, že podobne, ako v prípade zodpovednosti, tak aj pri pojme výhovorky pôjde o viacvrstvový etický problém. Výsledky zverejnila v tabuľkách jazykov konferencie⁷ a tiež v spracovaní filozofickej analýzy výsledkov výskumu. Problém bol evidentný a riešený aj počas konferencie. Preto možno konštatovať, že zaradenie tohto materiálu do publikácie na jednej strane pomohlo navodeniu gadamerovskej situácie porozumenia a zároveň slúžilo ako pomôcka pri orientácii poslucháčov v predkladaných tézach príspevkov bez nutnosti sa špeciálne k diferenciacii vrstiev a identifikácii spôsobu vnímania výhovoriek uprostred týchto vrstiev neustále vracat'.

V druhej vlne zverejnenia informácie o pripravovanej konferencii boli okrem pôvodného zoznamu zaradení tzv. špeciálne pozvaní hostia. Okrem pani prezidentky boli oslovení aj ďalší zástupcovia slovenskej politickej scény, významní domáci i zahraniční odborníci z oblasti školstva, zdravotníctva, sociálnej oblasti známi doma i v zahraničí, vybraní predstavitelia rôznych záujmových skupín, či minorít a tiež reprezentanti viacerých médií⁸. Okrem osobného pozvania získali aj *Zborník abstraktov a materiálov pre potreby medzinárodnej interdisciplinárnej konferencie na tému Aktuálne modely výhovoriek z osobnej zodpovednosti: Slovensko a Európa*. Trnava: KEaMF, 2020 a ďalšie reprezentačné tituly FFTU v súvislosti s jej prezentáciou pri príležitosti oslavy 385. výročia jej založenia.

⁴ Pozri: VADÍKOVÁ, K. M. – KRIŠTOF, P. – GÁNOVSKÝ, M. *Zborník abstraktov a manuálov pre potreby národného vedeckého kolokvia na tému Tekutá zodpovednosť na Slovensku*. Trnava: FFTU, 2019.

⁵ Pozri: *Zborník abstraktov a materiálov pre potreby medzinárodnej interdisciplinárnej konferencie na tému Aktuálne modely výhovoriek z osobnej zodpovednosti: Slovensko a Európa*. Trnava: KEaMF, 2020.

⁶ Pozri: VADÍKOVÁ, K. M. *Terminologické vrstvenie pomenovania javu výhovorka v lingvistickej, cudzojazyčno-komparatívnej, obsahovej analýze* (15 – 20) In: VADÍKOVÁ, K. M. *Zborník abstraktov a materiálov pre potreby medzinárodnej interdisciplinárnej konferencie na tému Aktuálne modely výhovoriek z osobnej zodpovednosti: Slovensko a Európa*. Trnava: KEaMF FFTU, 2020.

⁷ Pozri: VADÍKOVÁ, K. M. *Terminologické vrstvenie pomenovania javu výhovorka v lingvistickej, cudzojazyčno-komparatívnej, obsahovej analýze* (15 – 20) In: VADÍKOVÁ, K. M. *Zborník abstraktov a materiálov pre potreby medzinárodnej interdisciplinárnej konferencie na tému Aktuálne modely výhovoriek z osobnej zodpovednosti: Slovensko a Európa*. Trnava: KEaMF FFTU, 2020, s. 16 – 20.

⁸ Kompletný zoznam oslovených je k dispozícii k nahliadnutiu a v správe garantky konferencie, vedúcej projektu a organizačného tímu Mgr. Kataríny M. Vadíkovej, PhD.

Pri plánovaní konferencie sa organizátori museli vyrovnat' s viacerými prekážkami, čo spôsobilo obmedzenie pôvodného zámeru a preplánovanie iniciačných krokov. Pôvodného zámeru konferencie – rozšíriť záber publika do radov širokej odbornej i laickej verejnosti prostredníctvom plánovaných workshopov, či propagovať konferenciu v štátnych a súkromných médiách – sa vzhľadom na organizačnú zmenu v súvislosti s nariadeniami Vlády SR a hlavného hygienika Slovenskej republiky, sa aj napriek podrobnému plánovaniu museli organizátori úplne zriecť. Prezenčná forma konferencie sa po dlhej diskusii zmenila na online. Informácie o týchto skutočnostiach v poslednej vlne znamenali kompletne prepracovanie programu, zmeny v logistike, prípravu scenára pre moderátorov konferencie, sprísnenie povinnosti registrácie pre všetkých účastníkov vrátane informovaného súhlasu s nahrávaním konferencie, zabezpečenie technickej stránky funkčnosti stránky, a tiež niekoľkonásobné cvičné stretnutia moderátorov, ako aj prednášajúcich, aby sa zabezpečil hladký priebeh konferencie. K zvládnutiu technických požiadaviek konferencie významnou mierou logisticky prispel hlavný administrátor a technik FFTU Ing. Milan Richnák, pričom technickú stránku uskutočnenia konferencie, vrátane nahrávky konferencie⁹, zabezpečil interný doktorand Katedry etiky a morálnej filozofie FFTU Mgr. Michal Gánovský.

Zmena prezenčnej formy na online však spôsobila výrazné zmeny v programe, a ovplyvnila rozhodnutia mnohých pozvaných hostí sa na konferencii zúčastniť. Napriek takejto závažnej ťažkosti samotná konferencia trvala, aj s krátkou technickou prestávkou, neuveriteľných deväť hodín, a mnohí boli aktívne prítomní v dialógu po celý čas.

Témy a ciele konferencie

Konferencia bola plánovaným výstupom trojročného grantu KEGA 008TTU-4/2019 – 2021 *Prenos osobnej zodpovednosti ako moderný typ výhovorky a jeho postmoderné riešenie* na rok 2020 a nadväzovala na minuloročnú pilotnú diskusiu národného kolokvia na tému *Tekutá zodpovednosť na Slovensku* (30.9.2019, FFTU, SK), v ktorej sa interdisciplinárny kolektív odborníkov sústredil na zmapovanie situácie manipulácie so zodpovednosťou na Slovensku¹⁰. Výsledkom minuloročnej diskusie prostredníctvom riešenia vybraných káuz (napr. plagiátorstvo, politický konfrontačný štýl, úloha a význam médií, extrémizmus) bola identifikácia tekutosti zodpovednosti na Slovensku a vybudovanie terminologicko-metodologického aparátu pre potreby interdisciplinárneho porozumenia jej základným prejavom v slovenskej spoločnosti. Najdôležitejšie výsledky výskumu odborníci zhrnuli v kolektívnej monografii *Tekutá zodpovednosť na Slovensku*¹¹.

Hlavným cieľom tohoročnej medzinárodnej interdisciplinárnej konferencie sa stal problém výhovoriek zo záväzkov ku osobnej zodpovednosti. Nadviazalo sa na zistenia z interdisciplinárnej praxe, podľa ktorých dlhodobé neuvážené zneužívanie pojmu zodpovednosť viedlo k vyprázdneniu jeho obsahu, rozleptaniu rozsahu a síce etickému uvedomeniu si prítomnosti väzby niečím, alebo niekým, avšak bez pripísateľne dokázateľných znakov alebo vlastností. Výsledkom takejto praxe je obsahovo prázdne hovorenie o niečom, čo ťažko identifikovať a označiť, či pripísať. Vo verejnej komunikácii

⁹ O zverejnení a publikovaní nahrávky konferencie, ak prejde procesom nevyhnutných technických úprav, sa v organizačnom tíme stále uvažuje.

¹⁰ Odborným garantom a organizátorom kolokvia bola vedúca projektu Mgr. Katarína M. Vadíková, PhD. Pozri publikovanú správu z kolokvia: VADÍKOVÁ, K. M. – KRIŠTOF, P. – GÁNOVSKÝ, M. *Správa z národného interdisciplinárneho kolokvia na tému Tekutá zodpovednosť na Slovensku* (151 – 162) In: VADÍKOVÁ, K. M. – KRIŠTOF, P. a kol. *Tekutá zodpovednosť na Slovensku – kolektívna monografia*. Trnava: TYPI UNIVERSITATIS TYRNAVIENSIS, 2020.

¹¹ Pozri: VADÍKOVÁ, K. M. – KRIŠTOF, P. a kol. *Tekutá zodpovednosť na Slovensku – kolektívna monografia*. Trnava: TYPI UNIVERSITATIS TYRNAVIENSIS, 2020.

zodpovednosti sa preto používajú rôzne zástupné pomenovania (výhovorky). Hovoríme o niečom, čo je nám dôverne známe a v čom dokážeme predpokladať určité stereotypy etického správania, ktorým predpokladáme, že dokážeme čeliť. Pri najmenšom nepohodlí však odmietame účasť na následkoch, snažíme sa záväzkom uniknúť, a presúvame pôvod a tak i následok danej činnosti na niekoho/ niečo, aby sme sa z nepríjemnej situácie vymanili. Tým popierame vlastnú identitu, čo nie je hodné ľudskej prirodzenosti, a preto nedôstojné. Zásadnou otázkou konferencie, v širokom zábere hermeneutiky interdisciplinárnych a tiež internacionálnych skúseností, sa tak stala podstata osobnej zodpovednosti, jej personalizácia a humanizácia, keďže v tekutosti postmodernej doby sa akosi zahmlilo, z čoho sa to vlastne chce človek vyvliecť.

Pôvodné tematické okruhy konferencie:

- typológia pojmu zodpovednosť a pojmu osobná zodpovednosť: interdisciplinárne rozlíšenie a prieniky; etika (teória) a morálka (prax); trendy a výhovorky;
- aplikatívny interdisciplinárny rozmer etiky zodpovednosti: skúsenosti, trendy, výzvy a výhovorky;
- osobná zodpovednosť a osobná povinnosť: výzvy a výhovorky;
- psychológia zodpovednosti a výhovorky: deti, dospievajúci, dospelí a seniori;
- pedagogika zodpovednosti a výhovorky: deti, dospievajúci, dospelí a seniori;
- politické vedy a zodpovednosť;
- zodpovednosť a zdravý životný štýl: výzvy a výhovorky;

Pôvodné názvy piatich workshopov:

1. Osobná zodpovednosť v zdravotníctve: výzvy a výhovorky;
2. Osobná zodpovednosť v školstve: výzvy a výhovorky;
3. Osobná zodpovednosť v médiách: výzvy a výhovorky;
4. Osobná zodpovednosť v politike: výzvy a výhovorky;
5. Osobná zodpovednosť na Slovensku a v Európe: medzinárodné skúsenosti;

V rámci organizačnej zmeny prezenčnej formy konferencie na online sa zmenil pôvodný zámer rozčleniť konferenciu na teoretickú a praktickú časť vo forme prednášok a workshopov. Výsledkom bolo zostavenie dvoch prednáškových sekcií s dostatočným časom pre diskusiu, ktorú aj prítomní účastníci konferencie primerane využili. Vzhľadom na interdisciplinárne zastúpenie účastníkov boli jazykmi konferencie anglický jazyk, slovenský a český jazyk, pričom entré konferencie a moderátorské vstupy najmä prvej sekcie boli dvojjazyčné (slovensko-anglické).

Program konferencie

Konferencia začala o 9.00. Účastníkov dvojjazyčne privítala garantka konferencie Mgr. KATARÍNA M. VADÍKOVÁ, PhD. V úvode vysvetlila logá použité v prezentácii konferencie, pričom krátko predstavila Trnavskú univerzitu, jej hodnoty a zvýraznila mimoriadne 385. výročie jej vzniku. Uviedla príhovor pani prezidentky Slovenskej republiky Mgr. ZUZANY ČAPUTOVEJ k účastníkom medzinárodnej interdisciplinárnej konferencie na tému *Aktuálne modely výhovoriek z osobnej zodpovednosti: Slovensko a Európa*, ktorý bez prekladu prečítala v plnom znení, čím odovzdala jej láskyplné pozdravy a podporu všetkým účastníkom konferencie a v nich každému, komu záleží na spravodlivom a zodpovednom Slovensku. Následne garantka konferencie predstavila tím organizátorov ako spoluprácu troch

katedier FFTU: Katedry etiky a morálnej filozofie, Katedry politológie a Katedry filozofie. Účastníkov oboznámila s garanciou konferencie a menným zoznam členov vedeckej rady konferencie. Vysvetlila logistiku konferencie, zámer, ciele a rozdelenie do sekcií.

Prvá sekcia konferencie: Globalizácia, ekonomika, politika – výzvy k osobnej zodpovednosti, či priestor pre výhovorky? (Slovensko a Európa)

Sekciu č. 1 moderovali PhDr. PAVOL KRIŠTOF, PhD. z Katedry politológie FFTU a Mgr. MICHAL GÁNOVSKÝ z Katedry etiky a morálnej filozofie FFTU. Pozornosť sa tematicky sústredila na oblasť ekonomiky a politiky v globálnom rozmere. Interdisciplinárna pozornosť bola v sekcii sústredená na zodpovedanie otázky, či tieto oblasti možno chápať ako výzvy k osobnej zodpovednosti, alebo či sú skôr vhodným priestorom pre výhovorky, a to nielen na Slovensku ale aj v Európe. Téma sa riešila v medzinárodnom kontexte. Prednášatelia boli ako zo Slovenska, tak Poľska, Českej republiky a Ukrajiny.

Sekcia začala pozvanou prednáškou významného odborníka na filozofiu zodpovednosti podľa Hansa Jonasa. PhDr. VOJTĚCH ŠIMEK, ThD.¹² (Teologická fakulta Jihočeské univerzity, ČR) prizval k účasti na riešení problematiky výhovoriek z osobnej zodpovednosti adresne nazvanou prednáškou, keď sa spýtal: *Víme, co všechno je ve hře, když se chceme zbavit morální odpovědnosti?* Jeho výzva nenechala účastníkov chladnými, keďže provokatívne obsahovala motiváciu k premýšľaniu o podstate ľudskosti so všetkým, čo k tomu patrí a zároveň jednoduchým spôsobom predložila východiská uvažovania o osobnej zodpovednosti vzhľadom na akúkoľvek teóriu o zodpovednosti. Význam a hodnota tejto úvodnej prednášky sa prejavila v pomerne najdlhšej interdisciplinárne hermeneutickej diskusii, ktorej heuristickým východiskom sa stala špecifikácia zámeru konferencie na problematiku osobnej zodpovednosti, a to voči iným výmerom, ktoré presúvajú osobnú zodpovednosť na spoločnosť, štát, politikov, záujmové skupiny, nadnárodné korporácie a podobne.

Po terminologickej stabilizácii jednotlivých pozícií a nastolení gadamerovskej situácie porozumenia (v rozsahu ako online forma konferencie pripustila), nasledovala filozoficko-interpretatívna analýza tzv. *Etiky zodpovednosti za budúce generácie* ako modernej edukačnej výzvy pre jednotlivca v globálnom svete. Výsledky rozsiahleho spoločného výskumu pracoviska Bogomoletskej národnej medicínskej university v Kyeve prezentoval ukrajinský filozof doc. ANATOLIY VERMENKO, PhD. Vo svojej reči uviedol nielen do histórie, terminológie a metodológie daného typu etiky zodpovednosti, ale načrtnol pomerne odvážnu stratégiu implementácie jej obsahových zistení v rámci systému školstva nielen na národnej, ale nadnárodnej úrovni. Príspevok vychádzal z tézy, že sme osobne zodpovední za fungovanie nielen spoločenských a sociálnych, ale aj hospodárskych až environmentálnych vzťahov v globálnom rozmere. Vzhľadom k tomu a k zisteniam, ako málo informácií jednotlivec v danej oblasti má, je odbor školstva miestom, kde je stále dostatok priestoru niečo pre vzdelanie obyvateľstva robiť. V diskusii sa vrátilo k pojmu spoločenská zodpovednosť a globálna zodpovednosť, ktoré sa môžu chápať aj ako pôda pre rozvíjanie politickej a hospodárskej zaangažovanosti pre dobro občanov.

V tejto súvislosti sa nasledujúca pozvaná prednáška poľského filozofa a teológa doc. ANDRZEJA KOBYLINSKÉHO, PhD. (Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw),

¹² Z publikačnej činnosti pozri najmä: ŠIMEK, V. *Morální odpovědnost. A její filosofické a spekulativněteologické pozadí v díle Hansa Jonase*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2018; DROZENOVA, W. – ŠIMEK, V. *Filosofie Hansa Jonasa*. Praha: Filosofie. 2019.

dotkla problému, ktorý je hlboko ukrytý v chápaní pojmu zodpovednosť nielen na Slovensku, ale v každej krajine, ktorá bola konfrontovaná s dlhodobým pôsobením indoktrinácie totalitným myslením. Prednáška mala názov: *Útek pred zodpovednosťou? Vplyv „Homo Sovieticus“ a neoliberalnej ekonomiky na formáciu sociálnych cností*. Doc. Kobylinski vychádzal z rozsiahleho výskumu totalitného myslenia v oblasti V4 a tzv. postsovietskych krajín, ktorého výsledky priebežne zverejňoval počas niekoľkých rokov vrámci iných podujatí Katedry etiky a morálnej filozofie FFTU¹³. Vzhľadom na prepojenie týchto výsledkov s otázkou o možnosti uplatnenia modernej etiky nihilizmu¹⁴ v súčasnej postmodernej dobe sa transformácia myslenia rozvinula do otázky, či sú indoktrinovaní „homo sovietici“ zodpovední za svoje rozhodovanie, alebo ako eticky rehabilitovať rozhodnutia tohto typu ľudí. Skúmanie tejto problematiky našlo relevanciu práve v následnej diskusii, kde tendencie prenášať zodpovednosť na štát, školstvo, autoritu rôznym spôsobom rezonovalo. Potreba rozlíšiť príkaz, výzvu, odporúčanie a pozvanie k zodpovednosti a tiež nevyhnutnosť dokázať rozlišovať medzi autoritami a osobnou záväznosťou k nim bola jedna z ďalších zaujímavých odbočiek, ktoré by si vyžadovali hlbší výskum a možno dúfať, že v budúcnosti nájdeme priestor na hlbšiu interdisciplinárnu analýzu.

Problémové vymedzenie autoritatívnej vymáhateľnosti zodpovednosti sa odzrkadlilo aj v diskusii k pozvanej prednáške Mgr. EVY PECHOČIAKOVEJ SVITAČOVEJ, PhD. (FEaM, SPU Nitra) s názvom *K zodpovednosti ekonomických manažérov v novom globálnom prostredí*. Téma spoločenskej zodpovednosti v globálnom rozmere by sa podľa odborníčky na etiku hospodárstva a manažment etiky v globálnom rozmere¹⁵ mohla rozvinúť do podoby tzv. globálnej zodpovednosti v intenciách v súčasnosti modernej koncepcie globálnej etiky. Zaujímavým terminologickým vymedzením spoločenskej zodpovednosti a následne globálnej zodpovednosti, ktoré vyplynulo z následnej diskusie, nie je popretie významu výziev k osobnej zodpovednosti, ale potreba klásť väčší dôraz na politické záväzky delegátov občanov, a to nielen voči tým, ktorí im prepožičali svoj hlas, ale voči ľudstvu ako celku a tiež voči prostrediu, v ktorom toto ľudstvo prebýva.

V tomto zmysle sa prednáška prof. PhDr. MILANA KATUNINCA, PhD.¹⁶ s názvom *Osobná zodpovednosť a občianska spoločnosť ako základný pilier demokracie*, z Katedry politológie FFTU, stala odrazovým mostíkom do sféry politických vied, kde etika a morálka majú nezastupiteľné miesto. Vzhľadom na tekutosť vnímania a zmýšľania o zodpovednosti na Slovensku a identifikáciu morálnych pilierov, ktoré sa v „nízkej oblačnosti“ môžu stať

¹³ Pozri viac v predchádzajúcich zborníkoch vedeckých štúdií Acta Moralia Tyrnaviensis.

¹⁴ Pozri: KOBYLINSKI, A. *O možnosti zbudowania etyki nihilistycznej*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu kardynała Stefana Wyszyńskiego, 2014; KOBYLINSKI, A. *Just and Unjust Memory? The Moral Obligation to Remember All Victims of Wars and Totalitarian Regimes*, Journal of Military Ethics, DOI:10.1080/15027570.2020.1797987.

¹⁵ Z publikačnej činnosti autorky pozri najmä: PECHOČIAKOVÁ SVITAČOVÁ, E. *Etika manažmentu a manažéra v novom globálnom prostredí*. Nitra: SPU v Nitre, 2019; PECHOČIAKOVÁ SVITAČOVÁ, E. *Výzvy v novom globálnom ekonomickom a spoločenskom prostredí pre globálne rozvojové vzdelávanie na ekonomických fakultách*. In *Kvalifikácia pre budúcnosť*. Košice: Technická univerzita, 2014, s. 272–278; HREHOVÁ, D. – SVITAČOVÁ, E. – BEDNÁR, M. A well-rounded education for global world. In *PERSPECTIVES - journal on economic issues*. 3, 1 2017, s. 127-135; HREHOVÁ, D. – KLIMKOVÁ, A. – PECHOČIAKOVÁ SVITAČOVÁ, E. *Zodpovednosť a zručnosti v novom globálnom prostredí*. In *Právo, ekonomika, management*. 9, 6 (2018), s. 104-113; SVITAČOVÁ, E. – MRAVCOVÁ, A. – ŠEBEN ZAŤKOVÁ, T. *Globálne rozvojové vzdelanie - cesta ku globálnemu občianstvu a zodpovednému pôsobeniu na globálnom trhu*. In *Lifelong learning*. 3, 2 (2013), s. 7-25. PECHOČIAKOVÁ SVITAČOVÁ, E. – KOVÁČIKOVÁ, E. *New economy and social responsibility in entrepreneurship in processes of economic globalization*. In *Acta oeconomica et informatica*. 13, 2 (2010), s. 40-45.

¹⁶ Z publikačnej činnosti autora pozri najmä: KATUNINEC, M. *Zlyhanie a nádeje demokracie v Európe*. Kraków: Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2011; KATUNINEC, M. *Civic responsibility in a democracy of values*. Trnava: Trnava University, European Centre for Workers' Questions, 2007; KATUNINEC, M. *Niekoľko pohľadov na kresťanskú sociálnu etiku a jej vplyv na Slovensku*. Trnava: Typy Universitatis Tyrnaviensis, 2016.

viditeľným ukazovateľom cesty, sa okrem teoretických východísk spomínala náročnosť povolania politika a nedostatok vzorov v tejto oblasti. V diskusii zazneli dve mená známych slovenských politikov, ktorí žili osobnú zodpovednosť a vlastným životom sa stali výzvou k osobnej zodpovednosti aj pre iných z radov verejných činiteľov. Ako prvú osobnosť, ktorú možno označiť ako zodpovedne slúžiaceho politika, si diskutujúci pripomenuli Rudolfa Čavojského (1901 – 1983), ktorý sa počas Slovenského štátu politicky zaslúžil o významný posun v oblasti riešenia sociálnych otázok. Zároveň bol vo svojom politickom, občianskom a rodinnom živote natoľko bezúhonný, že sa stal nebezpečným vzorom spravodlivého a zodpovedného politika aj za hranicami Slovenského štátu. Dokumentuje to zaradenie Rudolfa Čavojského do tzv. „Hitlerovho zoznamu nebezpečných“, ktorých je potrebných odstrániť, keďže ich nemožno nijakým spôsobom ovládať a žijú takým bezúhonným a čestným životom, že predstavujú potencionálne riziko nasledovania. Podobne ani v povojnových procesoch žalobcovia neuspeli a nenašli jediný dôvod, pre ktorý by ho ako člena prvého slovenského parlamentu mohli právoplatne odsúdiť, pričom pre jeho nebezpečne otvorené praktizovanie kresťanského presvedčenia našli zástupcovia komunistická strana sankcie a odsúdili ho aj s rodinou na vyhostenie v rámci akcie B¹⁷. Ďalšou osobnosťou, ktorú si účastníci pripomenuli, bol disident, prvý predseda NRSR po páde komunizmu, RNDr. František Mikloško (1947 -), ktorý sa k zodpovednosti politika vyjadril nasledovne: „*V demokracii treba často hľadať kompromis. Ale kompromis môže znamenať politiku menšieho zla. A politika menšieho zla môže v mnohých prípadoch znamenať postupné mravné otupenie, navyknutie si na novú realitu, z ktorej sa už ťažko vracia späť. Dôsledný a zásadový môže byť len človek v opozícii. Keď vládne, a najmä, keď vládne spolu s inými, musí zo svojich zásad upustiť. Kde je teda hranica, pri ktorej je už kompromis neprijateľný?*“¹⁸ Mikloško navrhuje zaujímavé riešenie, ktoré dáva jasnú odpoveď na otázku o zodpovednosti politika: „*Vstupom do politiky by sa človek mal rozhodnúť pre svoju osobnú cestu. Politik by sa nemal obzerať dozadu. Je jeho právo rozhodnúť sa, ale je jeho povinnosť niesť za všetko osobné dôsledky. Aj pre politika raz všetko pominie: moc, víťazstvá, porážky. Ostane len pocit, čo vykonal. Tu pred ním vystúpi pravda o ňom a jeho živote.*“¹⁹ Osobnosť Františka Mikloška ako politika Slovenska a Európy sa skúmala v súvislosti s tekutosťou zodpovednosti na Slovensku²⁰, kde predstavuje vzorový príklad ťažkostí, ktoré povolanie politika, ak sa neberie len ako zamestnanie, pre človeka prináša.

Praktickou politologickou analýzou konkrétnych prejavov konfrontačného štýlu v podmienkach Slovenskej republiky poslucháčov zaujala prednáška PhDr. PAVLA KRIŠTOFA²¹, PhD. z Katedry politológie FFTU. Prostredníctvom komparatívnej analýzy politických káuz z politickej scény na Slovensku demonštroval základné znaky tohto fenoménu, popísal prvky nezodpovedného prístupu k riešeniu problémov a identifikoval rad výhovoriek, ktoré slúžili ako krycí manéver pri pomyselne transparentnom hodnotení politickej praxe. Prednáška nielen informačne doplnila pozadie daných káuz, vysvetlila prepojenie jednotlivých súvislostí a odhalila skryté ťahy toho-ktorého politika, ale motivovala

¹⁷ K osobnosti Rudolfa Čavojského pozri viac v jeho spomienkach: ČAVOJSKÝ, R. *Spomienky kresťanského odborára*. Bratislava: Lúč, 1996. Pozri tiež informácie od jeho syna: ČAVOJSKÝ, R. *Slovenské kresťanské odbory včera a dnes: zborník informačných materiálov*. Bratislava: Lúč, 2001 alebo samotného prednášateľa: KATUNINEC, M. *Dejiny Slovenského kresťanského odborového hnutia*. Trnava: Dobrá kniha, 2001.

¹⁸ MIKLOŠKO, F. *Znamená čias. Slovenské súradnice 1982 – 2012*. Bratislava: Hilbiny, 2012, s. 87.

¹⁹ MIKLOŠKO, F. *Znamená čias. Slovenské súradnice 1982 – 2012*. Bratislava: Hilbiny, 2012, s. 88.

²⁰ Pozri: VADÍKOVÁ, K. M. – KRIŠTOF, P. a kol. *Tekutá zodpovednosť na Slovensku – kolektívna monografia*. Trnava: TYPI UNIVERSITATIS TYRNAVENSIS, 2020, s. 23 - 24.

²¹ Z publikačnej činnosti autora odporúčame najmä: KRIŠTOF, P. – ZÁLEŠÁK, T. – PINTERIČ, U. *Freedom undermined: Europe, world and the crisis of democratic constitutions*. Novo Mesto: Faculty of Organisation Studies in Novo Mesto, 2018; ZÁLEŠÁK, T. – KRIŠTOF, P. – MARTINKOVIČ, M. *Politická filozofia a politická veda: výber aktuálnych problémov*. Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2007.

aj k zamysleniu nad 'profesionalitou' výkonu tohto mimoriadne zaujímavého povolania v politickej praxi na Slovensku.

Sekciu uzavrela prednáška mladej slovenskej vedkyne Mgr. ANDREY BALÁŽOVEJ²² na tému *Vzťah globalizácie a personálnej zodpovednosti na Slovensku: environmentálny kontext*. Prednáška znamenala vyústenie dovtedajších interdisciplinárne hermeneuticky objasňujúcich analýz fenoménu výhovorky na Slovensku a v Európe. Znamenala aj živnú pôdu pre pomerne náročnú diskusiu, kde sa polemizovalo o dobre a zle globalizácie, a to najprv ako priestoru pre výhovorky a hneď ako výzvy k spoločenskej až globálnej zodpovednosti. Pomerne zaujímavá štruktúra prednášky, v ktorej sa autorka nebála vystihnúť podstatu vrstevnatosti problému výhovorky mierne kolíznou prezentáciou navzájom na prvý dojem rozporuplných koncepcií, potvrdila zistenia z minuloročného kolokvia, že Slovensko sa myslením nachádza v postmodernej dobe, s ktorou stále moderne, a preto možno už ťažkopádne zápasí. Táto záverečná prednáška na jednej strane uzavrela filozoficko-politologické polemiky o chápaní zodpovednosti v oblasti teórie, ale o to viac prispela do diskusie správnej etickej praxe.

Druhá sekcia konferencie: Školstvo a médiá – výzvy k osobnej zodpovednosti, či priestor pre výhovorky? (Slovensko a Európa)

Druhá sekcia bola zameraná na oblasť školstva a médií. Otvorila priestor interdisciplinárnej heuristiky skúmania zodpovednosti o sebe, fenomenologickému odkrývaniu podstaty osobnej zodpovednosti v podmienkach sociálnej a spoločenskej, profesijnej, stavovskej zodpovednosti, a tiež rodičovskej a inštitucionálnej, ako aj viacgeneračnej až transgeneračnej zodpovednosti. Vzhľadom na to, že viacerí zahraniční hostia sa z rôznych dôvodov z účasti na online konferencii ospravedlnili, táto sekcia prebiehala v slovenskom jazyku. Diskusie sa však zúčastnili reprezentanti Slovenskej a Českej republiky, Poľska i Ukrajiny, pre ktorých nebolo prekážkou porozumieť slovenskému jazyku a vyjadriť svoje myšlienky v otázkach a komentároch. Moderátorkami sekcie boli Mgr. JAROSLAVA VYDROVÁ, PhD. z Katedry filozofie FFTU a Mgr. ANDREA BALÁŽOVÁ z Katedry etiky a morálnej filozofie FFTU.

Sekciu otvorila pozvanou prednáškou doc. PhDr. doc. MARKÉTA ŠVAMBERK ŠAUEROVÁ, PhD.²³ (VŠTVaS PALESTRA, Praha, ČR), ktorá sa venuje nielen pedagogickej činnosti vo vysokoškolskom prostredí, ale prakticky pôsobí v psychologickej

²² Z publikačnej činnosti autorky pozri najmä: BALÁŽOVÁ A. *Vzťah pluralizmu a multikulturalizmu v sociálno-etických koncepciách G. Sartoriho a B. Faya* In: *Ostium* : internetový časopis pre humanitné vedy. Trnava: Schola Philosophica. Roč. 15, č. 4 (2019), s. 1-11;

²³ Z publikačnej činnosti autorky pozri najmä: ŠVAMBERK ŠAUEROVÁ, M. *Techniky osobnostního rozvoje a duševní hygieny učitele*. Praha: Grada, 2018; ŠVAMBERK ŠAUEROVÁ, M. *Hyperaktivita nebo hypoaktivita - výchovný problém? Edukační přístupy u poruch aktivity*. Praha: Wolters Kluwer, 2016; ŠVAMBERK ŠAUEROVÁ, M. *Podpora self-efficacy rodičů v posilování jejich spoluzodpovědnosti za vzdělávání jejich dítěte*. (135-149) In: VADÍKOVÁ, K. M. – KRIŠTOF, P. a kol. *Tekutá zodpovědnost na Slovensku*. Trnava: TYPI UNIVERSITATIS TYRNAVIENSIS, 2020; ŠVAMBERK ŠAUEROVÁ, M. *Edukačně-terapeutický projekt "Prevence relativní školní neúspěšnosti" využitelný v pedagogicko-psychologické praxi*. In ŠVAMBERK ŠAUEROVÁ, M. (Ed.) *Přínosy a možnosti využití učení prožitkem a výchovy v přírodě: v aktuálním edukačním kontextu i v historických souvislostech: kolektivní monografie*. Praha: Vysoká škola tělesné výchovy a sportu PALESTRA, spol. s r.o., 2019. ŠAUEROVÁ, M. – VADÍKOVÁ, K. M. (Eds.) *Specifika edukace seniorů*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola tělesné výchovy a sportu Palestra, 2013.

a pedagogickej poradni, i poskytuje koučovacie služby. Vo svojom príspevku preto vychádzala predovšetkým z vlastných skúseností a pozorovaní súčasných problémov, s ktorými súčasný postmoderný človek akejkolvek generácie aktuálne zápasí. Zamerala sa preto na identifikáciu najčastejších psychologických faktorov, ktoré môžu ovplyvňovať používanie výhovoriek a pokles osobnej zodpovednosti v edukačnom procese, pričom zdôraznila potreby a význam prevencie takéhoto správania. Výhovorku označila za naučené správanie, ktoré nastáva pri neodbornom, ale nezaujatom pôsobení autority v rodine a v škole. Významným faktorom je tzv. vzorové správanie vo vzťahoch.

Na pomerne bohatú, na prax zameranú diskusiu k predchádzajúcemu príspevku nadviazala filozoficky-edukačná etická analýza fenoménu zodpovednosti a výhovorky z nej. Vo svojej prednáške na tému *Problém zodpovednosti v mravnej výchove žiaka* doc. GABRIELA PLATKOVÁ OLEJÁROVÁ, PhD.²⁴ (FFPU, Prešov) problematiku ukotvila v etike zodpovednosti v intenciách filozofie dialogickej filozofie (najmä M. Bubera a E. Lévinasa). Na jednej strane hermeneuticky doplnila pedagogicko-psychologický pohľad na problematiku o filozoficko-etický rozmer, na strane druhej potvrdila a rozvinula potrebu dialógu nielen v rodine, v škole, na pracovisku, ale aj medzi kamarátmi a priateľmi.

Osobitým rozvitím problematiky bol príspevok Mgr. JÚLIE POLOMSKEJ, PhD.²⁵ (FFPU, Prešov) na tému *Vzdelávanie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami na bežných školách cez optiku zodpovednosti*. Vo vzťahu a následnosti na odkaz z predchádzajúcich príspevkov sa rozvinula bohatá praktická diskusia, ktorá predznamenalala možnosť riešenia doteraz prehliadaných problémov nielen na pôde Ministerstva školstva SR, ale aj v legislatíve s odkazom k medzinárodnému a tiež európskemu právu. V tomto ohľade by výsledky diskusie počas konferencie mohli autorke prispieť do interdisciplinárneho diskurzu s faktickým výsledkom pre riešenie konkrétnych problémov.

Problematika školstva bola súčasťou príspevku Mgr. SEBASTIANA JIRGLA, doktoranda Katedry občianskej výchovy a filozofie PedF UK v Prahe, ČR na tému *Pedagogická a osobná zodpovednosť v rámci výučby telesnej výchovy – prítomnosť distinkcie?* Zaujímavosťou, ktorou sa mladý vedec zaoberá je zodpovednosť pedagóga ako trénera za osobnostný vývoj a správanie svojich zverencov počas vyučovania a počas telesnej výchovy alebo tréningu. Vo svojej analýze predostrel problém pomyselnej dištinkcie medzi vyučujúcim napr. občiansku výchovu a vyučujúcim telesnú výchovu. V komparácii tendencií pedagóga a študenta sa v rôznych situáciách správať odlišne a výzvy k zodpovednosti brať odlišným spôsobom, identifikoval zaujímavé súvislosti. Pokiaľ vyučujúci zabezpečoval predmety ako napr. občianska výchova, dejepis alebo jazyky, mal pomyselne inú východiskovú pozíciu pri výchove ako v prípade výučby predmetu telesnej výchovy, kde pomyselne vystupoval ako tréner alebo kouč. Navyiac, podľa jeho predbežných zistení, aj tvorba výhovoriek sa tým pádom značne odlišovala. Skúmaný problém zaslúžene vyvolal hojnú diskusiu, a keďže je študent iba na začiatku svojho výskumu a zatiaľ zozbieral malý počet dát, síce na otázky ešte nemal pripravenú odpoveď, ale v interdisciplinárnom hermeneutickom zovretí problému získal materiál, ktorý mu pomôže v ďalšom formovaní dizertácie. Jeho príspevok sa stal pre mnohých účastníkov konferencie dôkazom relevancie interdisciplinárneho a zároveň medzinárodného zdieľania informácií z výskumu, keďže

²⁴ Z publikačnej činnosti autorky pozri najmä: PLATKOVÁ OLEJÁROVÁ, G. *Stav a problémy akademickej etiky v kontextoch Slovenska*. (137-188) In: Bilasová V. – Balogová, B. – Platková Olejárová, G. *Etika a profesia (sociologický výskum profesijnej etiky v podmienkach Slovenska)*. Prešov: FF PU, 2014; PLATKOVÁ OLEJÁROVÁ, G. *Spravodlivosť v etike sociálnych dôsledkov*. (65-76) In: Gluchman, V. a kol. *Hodnoty v etike sociálnych dôsledkov*. Prešov: Grafotlač Prešov, 2011; PLATKOVÁ OLEJÁROVÁ, G. *(Etická) analýza akademickej etiky ako profesijnej etiky v kontexte slovenského vysokého školstva*. (215-265) In: Gluchman, V. a kol.: *Profesijná etika. Analýza stavu profesijnej etiky na Slovensku*. Prešov: FF PU, 2012.

²⁵ Z publikačnej činnosti autorky pozri najmä: POLOMSKÁ, J. *Význam etickej výchovy pre výchovu v rodine*. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2016.

mnohé otázky sa riešia či už teoreticky, alebo ostávajú ponechané ako neriešené, pričom sú významnou súčasťou pedagogickej dennej praxe.

Filozoficky zaujímavým príspevkom k problematike výhovoriek bola diachronicky komparatívna analýza antropologických východísk nevyhnutných pre pochopenie fenoménu úteku pred osobnou zodpovednosťou z hľadiska teórií o ľudskej prirodzenosti. Výsledky výskumu v rámci svojej dizertácie s účastníkmi zdieľal doktorand Katedry etiky a morálnej filozofie FFTU, Mgr. MICHAL GÁNOVSKÝ²⁶. Z hľadiska konferencie načrtol zaujímavú otázku, a to, či výhovorka, ak sa považuje za únik pred ohrozením, nie je vlastne prirodzenou reakciou človeka na nepohodlie, ktorému nechce alebo odmieta čeliť.

Príspevok Mgr. ADELÝ LEŠKOVEJ BLAHOVEJ, PhD.²⁷ (FFPU, Prešov) na tému *Zodpovednosť vo vede* sprístupnil fakty neúmerného tlaku, ktorému je vystavený súčasný vysokoškolský učiteľ a ktorému je často až heroické čeliť. V rámci informovania o požiadavkách, ktoré sú bežnou súčasťou agendy, pedagogického procesu a vedeckého rastu súčasného akademika zamestnaného na univerzite, si položila otázku, ako zodpovedne pristupovať k neúmerným požiadavkám, ak je človek navyše konfrontovaný s preceňovaním kvantity pred kvalitou, korupcie pred profesionalitou, rodinkárstvu alebo nezdravej kolegiálnosti pred transparentnou recenznosťou, a pod. Spôsob, akým prednášajúca gradovala informácie o zaťažení vysokoškolského učiteľa, umocňovala poukazovaním na nevyriešené kauzy porušenia základných etických princípov pri získavaní kvalifikácie, ktoré predstavila ako realitu získavania akademických titulov na Slovensku.²⁸ Následná diskusia nepriniesla len nárek nad stavom vysokého školstva na Slovensku, ale naznačila aj konkrétne riešenia, z ktorých vyberáme: postihy pri zistení korupcie, nezdravej kolegiálnosti a rodinkárstva; revízie formálne sporných záverečných prác nezávislou komisiou – napr. akreditačnou komisiou a ustanovenie sadzobníka postihov, ktoré budú platiť rovnako v prípade študentov ako komisie; zjednotenie a podrobnejší formulár k písaniu posudkov záverečných prác na území Slovenska a možno aj Európy, trans-univerzitná povinnosť obhajob záverečných prác.

²⁶ GÁNOVSKÝ, M. *Ľudská prirodzenosť ako inklinácia k slobode vo filozofii Jean-Jacquesa Rousseaua*. (175-186) In: GLUCHMAN, V. (Ed.) *Etické myslenie minulosti a súčasnosti (ETPP 2019/20)* etika na Slovensku a v Európe (1751-1850) Prešov: PU, 2019; GÁNOVSKÝ, M. *Socrates as a moral pattern in finding the truth in the 21st century*. (246 – 255) In: MASLOBOJEVA, O. D. (Ed.) *Poisk istiny i pravda žizni v prostranstve sovremennoj kultury* : zbornik naučnych statej : vypusk 4 . Petrohrad: Izdatel'stvo Sankt-Peterburgskogo Gosudarstvennogo Ekonomičeskogo Universiteta, 2018, GÁNOVSKÝ, M. *Etický pohľad na vzťahy štátu a cirkvi na Slovensku v kontexte odluky*. Trnava: FFTU, 2019; GÁNOVSKÝ, M. *Sokrates a jeho morálka vo svetle súčasnej plurality* (8-14) In: Dědová, M. – Halászová, I. – Lopatková, Z. (Eds.) *Doctorandorum Dies 2019*. Trnava: FFTU, 2019; GÁNOVSKÝ, M. *Dráma náboženskej slobody na Slovensku v období 20. storočia*. (223-232) In: HREHOVÁ, H. – PUŠKELOVÁ, R. *Acta moralia Tyrnaviensia IX: dráma slobody v slovanskom svete 20. storočia*. Krakov/ Trnava: Towarzystwo Słowaków w Polsce/ FFTU, 2019, 2019; GÁNOVSKÝ, M. *Ethical limits of transhumanism in the postmodern period* (141 – 142) In: *Filosofija religij ta medicini v postsekul'arnu dobu* : materiali II Miždunarodnoj naukovno-praktičnoj. Kiev: Danylo Halatsky Lviv National Medical University, 2020.

²⁷ Z publikačnej činnosti autorky pozri najmä: LEŠKOVÁ BLAHOVÁ, A. *New contexts of (the value of) life in ethics of social consequences*. In: GLUCHMAN, V. (Ed.) *Ethics of social consequences: philosophical, applied and professional challenges*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2018; LEŠKOVÁ BLAHOVÁ, A. *Bioetika v kontextoch etiky sociálnych dôsledkov: aplikácia zvolenej paradigmy na vybrané bioetické problémy*. Prešov : FFPU, 2010; LEŠKOVÁ BLAHOVÁ, A. *Vývoj a chápanie ľudskej dôstojnosti v etike sociálnych dôsledkov* (167-176) In: GLUCHMAN, V. (Ed.) *Etika na Slovensku v súčasnosti: od 2. polovice 20. storočia*. Prešov : FFPU, 2013.

²⁸ Problematikou káuz prideľovania akademických titulov na Slovensku sa venovala zvláštna pozornosť v rámci minuloročného kolokvia. Pozri publikovanú správu z kolokvia: VADÍKOVÁ, K. M. – KRIŠTOF, P. – GÁNOVSKÝ, M. *Správa z národného interdisciplinárneho kolokvia na tému Tekutá zodpovednosť na Slovensku* (151 – 162) In: VADÍKOVÁ, K. M. – KRIŠTOF, P. a kol. *Tekutá zodpovednosť na Slovensku – kolektívna monografia*. Trnava: TYPI UNIVERSITATIS TYRNAVIENSIS, 2020.

V tomto zmysle bol príspevok nielen inšpiratívny, poučný, ale viedol aj ku konkrétnym návrhom riešení v problematike.

Ďalším mimoriadne zaujímavým a praktickým príspevkom k problematike bola analýza výziev a výhovoriek v komunikácii v prostredí masmediálnej komunikácie pri používaní emotikonov. Šlo o pozvanú prednášku, a to aj vzhľadom na mimoriadny prínos do diskusie počas minuloročného kolokvia. Autorka, Mgr. ANNA SÁMELOVÁ, PhD.²⁹, sa pre potreby tohoročnej konferencie sústredila výhradne na analýzu využívania/ zneužívania, resp. nezodpovedného používania služby emotikonov ako emóciami nabitej myšlienkovvej skratky a postavila poslucháčov pred viaceré zaujímavé otázky, z ktorých vyberáme: Kto je zodpovedný (čelí následkom) za vysvetlenie použitého emotikona – adresát, či komunikant? Kto je zodpovedný (čelí následkom) za obsah porozumený v emotikone, vyjadrený v emotikone, porozumený v rade zaslaných emotikonov, vyjadrený v rade emotikonov? Je výhovorka, že sme neporozumeli obsahu správy, ospravedlnením alebo vysvetlením, či alibi či klamstvom? Diskusii po prednáške predchádzala dlhšia odmlka, keďže sa každý aspoň v tej chvíli zamyslel nad používaním emotikonov v zasielaných správach. Otázky na prednášajúcu smerovali potom predvídateľne viac k funkcii emotikonov v zaslanej správe ako nositeľov etických ale i neetických, skrytých/ zamýšľane zahmlievajúcich emócií alebo dokonca cielene zraňujúcich útokov na ľudskú dôstojnosť.

Podobne praktickým príspevkom bola prednáška PhDr. et Mgr. EMANUELA ORBANA, PhD. (Štatistický úrad SR) na tému *Etická zodpovednosť blogera online portálu Učiteľských novín*. Poskytla ucelený obraz výziev k osobnej zodpovednosti z interdisciplinárneho hľadiska, a to nielen administrátora daného portálu, ale i jeho používateľov, autorov či samotných aktérov jednotlivých príspevkov a súvisiacich káuz. Autor nielen popísal a identifikoval najčastejšie porušenia či už záväzkov k Etickému kódexu, dobrým mravom, či minimálnym požiadavkám rešpektu osobitosti ľudskej dôstojnosti. Motivoval účastníkov k premýšľaniu nad úskaliaми virtuálneho sveta médií, kde najlepšia obrana je útokom a v reklame sa poľahky môže ukrývať nabádanie k zločinu, alebo nemravnosti. Prehliadať pri čítaní informácií ich etický podtext a hľadať výhovorky prečo sa neohradiť, prečo nenapísať administrátorovi, alebo len jednoducho nevyužívať služby takéhoto portálu ďalej je výzvou do svedomia každého zvedavého človeka.

Záver, zistenia a odporúčania

Záverom konferencie sa stala bilančná prezentácia najdôležitejších zistení konferencie, sumarizácia záverov a formulácia odporúčaní pre minimálne etickú interdisciplinárnu prax prijatia osobnej zodpovednosti ako vernosti vlastnej identity a integrity. Slovo prevzala garantka konferencie Mgr. KATARÍNA M. VADÍKOVÁ, PHD. V rámci svojej vlastnej prezentácie, ktorú obohatila trefnými ilustráciami od zahraničného autora Leuninga, na tému *Výhovorka z osobnej zodpovednosti ako etický problém*, postupne zhrnula najdôležitejšie výsledky diskusie konferencie, z ktorých vyberáme:

- výhovorka je etický problém: ide o identifikovateľnú, riešiteľnú skutočnosť v ľudskom správaní;
- výhovorka sa môže stať etickou dilemou, ak nastane konflikt etických pozícií;

²⁹ Z publikačnej činnosti autorky pozri najmä: SÁMELOVÁ, A. *Normatívna regulácia verejnoprávnych médií: mravy, cenzúra a editovanie v Rozhlase a televízii Slovenska*. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2016; SÁMELOVÁ, A. *Moc a pravda v podmienkach Rozhlasu a televízie Slovenska*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2018; SÁMELOVÁ, A. *Dejiny verejnoprávnosti: zrod rozhlasu a televízie Slovenska*. [Bratislava]: Univerzita Komenského v Bratislave, 2019.

- výhovorka sa môže stať morálnou dilemou pri nedostatočnom tréningu svedomia v rozpoznávaní medzi dobrom a zlom v dialogike vzťahov;
- výhovorka je správanie proti pravidlám etiky zodpovednosti, a preto je neetická;
- výhovorka je proti dobrým mravom – pravidlám, ktoré ako dobré uznala spoločnosť, do ktorej rozhodujúci sa človek patrí, a preto je nemravná;
- výhovorka preskupuje, nerešpektuje logiku a prepojenie, poriadok a právo, ruší vzťahy, preto je nespravodlivá – nesprávna;
- vo výhovorku človek popiera vlastnú identitu, zrieka sa autonómie svojho rozhodovania, tzn. možnosti slobodnej voľby, rozhodovania vo vlastnom mene – ide o nedôstojnú formu depersonalizácie, deidentifikácie, človek sa stáva sám sebe prostriedkom na dosiahnutie iného cieľa, dochádza k porušeniu Kantových imperatívov, ktoré sú minimálne pre zachovanie ľudskej dôstojnosti;
- reakcia mravne trénovaného svedomia na pokus o vyhováranie sa je okamžitý, čo odkazuje na nemorálnosť takéhoto myslenia, reči a konania;
- výhovorka je odmietnutím dialogiky vzťahov;
- zákernosť tekutého zla stiera rozdiely medzi výhovorkou a klamstvom, výhovorkou a sebaopretím, výhovorkou a výmyslom, atď., pričom zľahčuje následky a dôsledky voľby, či uprednostnenia takého správania, či dokonca ho vyvyšuje na etické, morálne, správne, ako ekonomicky a spoločensky žiaduce, ak človek túži po úspechu, prestíži a uznaní;
- výhovorka nie je volaním o pomoc, ale zákerným zneužitím dôvery a deštrukciou vzťahov;
- prítomnosť výhovorky v spoločnosti je znakom narušenia dialogiky vzťahov, ako na úrovni intrapersonálnych, interpersonálnych, tak sociálnych a spoločenských vzťahov;
- prítomnosť výhovorky v politickom žargóne znamená dešpekt k zdravému rozumu nielen voličov, ale obyvateľstva a ľudstva ako celku;
- prítomnosť výhovorky a rešpektovanie spôsobu takéhoto riešenia problémov, alebo dokonca oceňovanie alebo nabádanie k takémuto správaniu je útokom nielen na dôstojnosť tých, ktorých sa toto správanie dotýka, ale všetkých ľudí na zemi, a to v globálnom rozmere;
- pôvod a príčiny výhovorky sú v rozhodovacom procese, ktorý ale môžu ovplyvniť, formovať rôzne sily, preto fenomén výhovorky možno z hľadiska interdisciplinárneho medzinárodného výskumu chápať rôznorodo, ale len tak získavame ucelený pohľad na daný stav myslenia, reči a konania. Výhovorku, ako viacvrstvový fenomén, možno chápať:
 - A) ako prirodzenú a ľudsky pochopiteľnú reakciu na nepríjemnú situáciu (strach, obavy, strata priateľstva, výhod, uznania), z ktorej sa snaží človek vedome, dieťa inštinktívne vymaniť a riešiť ju krycím manévrom prenosu následkov vlastnej činnosti na niekoho alebo na niečo, čo ho spod podľa neho neúmernej, či nezvládnuteľnej záťaže vymaniť;
 - B) ako zlyhanie mravnej výchovy, vzdelávacieho procesu alebo inej edukačnej činnosti, ktorá priamo súvisí s rozvojom osobnosti;
 - C) ako zlyhanie inštitúcií (autorít), ktoré takéto správanie umožňujú (napr. rodiny/ priateľa/ školy/ špeciálneho pedagóga/ psychológa/ kouča);
 - D) ako zlyhanie štátu, ktorý má zabezpečiť taký model výchovy a vzdelávania, aby k výhovorkám nedochádzalo;
 - E) ako zámerne autonómne rozhodnutie poprieť vlastnú identitu a utiecť zo vzťahov zo strachu zo zlyhania alebo z nepohodlia;
 - F) ako zlyhanie ľudskosti, ak základnou charakteristikou človeka je slobodná vôľa a možnosť autonómneho rozhodovania o dobre a zle za pomoci svedomia a dialogiky vzťahov;
 - G) ako dôsledok indoktrinácie, v dôsledku ktorej dochádza k omylnosti svedomia;
 - H) ako dôsledok manipulácie prostredníctvom charismatickej osoby, propagandy, médií, ale i tzv. anonymných síl v podobe hoaxov, dezinformácií, a pod.
 - I) ako následok poruchy intrapersonálneho a interpersonálnych vzťahov;

- K) ako následok nedôslednosti, lenivosti, darebáctva vo vzťahu k starostlivosti o vlastnú axiologicko-aretologickú výbavu a svedomie;
- výhovorka je správanie proti pravidlám etiky zodpovednosti, a preto je neetická;
 - výhovorka je proti dobrým mravom – pravidlám, ktoré ako dobré uznala spoločnosť, do ktorej rozhodujúci sa človek patrí, a preto je nemravná;
 - výhovorka preskupuje, narešpektuje logiku a prepojenie, poriadok a právo, ruší vzťahy, preto je nepspravodlivá – nesprávna;
 - vo výhovorku človek popiera vlastnú identitu, zrieka sa autonómie svojho rozhodovania, tzn. možnosti slobodnej voľby, rozhodovania vo vlastnom mene – ide o nedôstojnú formu depersonalizácie, deidentifikácie, človek sa stáva sám sebe prostriedkom na dosiahnutie iného cieľa, dochádza k porušeniu Kantových imperatívov, ktoré sú minimálne pre zachovanie ľudskej dôstojnosti;
 - reakcia mravne trénovaného svedomia na pokus o vyhováranie sa je okamžitý, čo odkazuje na nemorálnosť takéhoto myslenia, reči a konania;
 - výhovorka je odmietnutím dialogiky vzťahov;
 - zákernosť tekutého zla stiera rozdiely medzi výhovorkou a klamstvom, výhovorkou a sebaopretím, výhovorkou a výmyslou, atď., pričom zľahčuje následky a dôsledky voľby, či uprednostnenia takého správania, či dokonca ho vyvyšuje na etické, morálne, správne, ako ekonomicky a spoločensky žiaduce, ak človek túži po úspechu, prestíži a uznaní;
 - výhovorka nie je volaním o pomoc, ale zákerným zneužitím dôvery a deštrukciou vzťahov;
 - prítomnosť výhovorky v spoločnosti je znakom narušenia dialogiky vzťahov, ako na úrovni intrapersonálnych, interpersonálnych, tak sociálnych a spoločenských vzťahov;
 - prítomnosť výhovorky v politickom žargóne znamená dešpekt k zdravému rozumu nielen voličov, ale obyvateľstva a ľudstva ako celku;
 - prítomnosť výhovorky a rešpektovanie spôsobu takéhoto riešenia problémov, alebo dokonca oceňovanie alebo nabádanie k takémuto správaniu je útokom nielen na dôstojnosť tých, ktorých sa toto správanie dotýka, ale všetkých ľudí na zemi, a to v globálnom rozmere;

Konferencia pokračovala diskusiou a skončila v rozjímavom tichu nad prezentovanými zisteniami. Poskytla priestor na formuláciu, reformuláciu a verifikáciu chápania rôznych modelov výhovorky v rámci rôznych interdisciplinárnych kontextov a národných skúseností. Účastníci konštatovali nielen významný informačný prínos, ale aj motiváciu sa zamyslieť nad svojím vlastným správaním a správaním svojich zverených. V takýto záver konferencie organizátori ani nedúfali. Možno teda záverom konštatovať, že medzinárodná interdisciplinárna konferencia priniesla výsledky, ktoré sú nielen reprezentačným výstupom v rámci projektu KEGA 008TTU-4, dôstojným podujatím reprezentujúcim hodnoty Trnavskej university v Trnave, ale prinášajú významný odkaz tým, ktorý majú záujem o Slovensko ako krajinu uprostred Európy, a to v medzinárodnom kontexte.

P. S.

Správa bude zverejnená v Zborníku z konferencie: VADÍKOVÁ, K. M. (Ed.) Acta Moralia Tyrnaviensis X.: Osobná zodpovednosť dnes – výzva či výhovorka? Trnava, FFTU, 2020 – v príprave.